

Arhim. Dr. Mihail Daniliuc

Seminarul Teologic Ortodox „Veniamin Costachi”

Mănăstirea Neamț

SĂRBĂTORIREA A 500 DE ANI DE LA SFINȚIREA BISERICII MĂNĂȘTIRII NEAMȚ (1497-1997)

ABSTRACT: *The 500th anniversary of the consecration of the church dedicated to the Holy Great Martyr George, of the “Sf. Ioan cel Nou” from Suceava Monastery, the current Archbishop’s Cathedral, gives us the blessed opportunity to remind ourselves of a similar event that happened a quarter of century ago, in the year 1997, namely the completion of five centuries since the consecration of the church from the Neamț Monastery, older sister of the famous Bucovina church. I named the church from Neamț as the sister of the one from Suceava, because its first founder, Bogdan III, according to all probabilities, was a witness to the consecration of the one from Neamț, wanting to build a house for the Lord, in the seat fortress, in Suceava.*

The present study tries to present in general terms the anniversary moment of 1997, tracing the most important aspects in the history of the Neamt Monastery.

Keywords: *Monastery ‘Sfântul Ioan’ from Suceava, the Church of the Neamt Monastery, Stephen the Great, consecration*

Împlinirea a 500 de ani de la sfințirea bisericii cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” a Mănăștirii „Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”, actuala Catedrală Arhiepiscopală, ne prilejuiește

binecuvântatul prilej de a ne reaminti de un eveniment similar, petrecut în urmă cu un sfert de veac, în anul 1997, și anume împlinirea a cinci secole de la sfințirea bisericii cu hramul „Înălțarea Domnului” de la Mănăstirea Neamț, soră mai mare a vestitei biserici bucovinene.

Anul jubileu pentru Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, când se împlinesc 500 de ani de la sfințirea bisericii cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, construită între 1514-1517 de Bogdan al III-lea, fiul lui Ștefan cel Mare, continuată de fiul acestuia, Ștefăniță, între anii 1517-1522, care o și finalizează, pictura fiind adăugată mai târziu, în timpul domniei lui Petru Rareș, între anii 1532-1534¹, ne oferă posibilitatea, după cum afirmam, să realizăm o succintă paralelă între acest minunat edificiu sfânt și sfințitor și „sora sa mai mare”, biserica purtând hramul „Înălțarea Domnului” a străvechii chinovii mușatine, Mănăstirea Neamț. Pisaniile celor două sfinte locașuri ne arată legătura atât de frumoasă dintre ele, ctitorite fiind de membrii aceleiași familii domnitoare. Pisania de la Neamț glăsuiește așa:

„Doamne Iisuse Hristoase, primește acest hram, care s-a zidit cu ajutorul Tău, întru slava sfintei și slăvitei de la pământ la cer Înălțare a Ta, și Tu, Stăpâne, acoperă-ne cu mila Ta de acum și până în veac. Io Ștefan Voievod a binevoit și a început și a zidit acest hram pentru rugăciunea sa și a doamnei sale Maria, și a fiului său Bogdan, și a celorlalți fii ai săi și s-a sfârșit în anul 7005, iar al domniei sale anul patruzeci și cel dintâi curgător, luna lui noiembrie, în 14” (1497)².

Bogdan, fiul binecredinciosului domn Ștefan, cunoscut în istorie cu titlul de Bogdan al III-lea, amintit în pisania de la Neamț, după unii

¹ Arhid. Vasile DEMCIUC, *Biserica „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” a Mănăstirii „Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava” – istorie, credință, cultură, civilizație*, Ed. Crimca, Suceava, 2022, p. 5.

² Arhid. Ioan IVAN, Pr. Scarlat PORCESCU, *Mănăstirea Neamț*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1981, p. 46.

istorici asociat la domnie chiar din anul sfințirii bisericii celei mari a lavrei nemțene, nu este decât ctitorul bisericii jubilate în acest an prin strălucite evenimente organizate de Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, biserică zidită în timpul domniei sale³.

Am numit biserica de la Neamț „soră” a acesteia de la Suceava, deoarece primul ei ctitor, Bogdan al III-lea, după toate probabilitățile, a fost martor la sfințirea celei de la Neamț, dorind, pesemne, să ridice și el casa Domnului în cetatea de scaun, la Suceava.

Contextul zidirii mării biserici de la Neamț de către binecredinciosul voievod Ștefan trebuie legat de ultima mare bătălie cu otomanii a domniei sale, din 6 martie 1486, care a avut loc la Șcheia, pe Siret. Știm din istorie că în timpul acestei bătălii Ștefan Vodă, aflat în fruntea oștirilor moldovene, a căzut de pe cal, rămânând pe câmpul de luptă, printre cei morți ori răniți, vreme de aproape o zi, fiind apoi recuperat de doi boieri fideli domnitorului, Purice și Pânțece⁴. Salvarea sa, prin ridicarea de pe câmpul de luptă⁵, l-a inspirat probabil pe slăvitul voievod să zidească o biserică închinată Înălțării Domnului cu trupul de la pământ la cer, lucrare începută chiar în anul următor, 1487, după ce, în prealabil, și-a asigurat pacea cu otomanii printr-un tratat favorabil ambelor părți: tributul ce urma să se plătească turcilor, din ce în ce mai mulți și mai agresivi la porțile Europei, era jumătate din cel plătit de Țara Românească.

Cu toate că Moldova devenise vasală Înaltei Porți, acordurile din tratatul de pace au avut și efecte pozitive asupra țării, aceasta reușind să prospere economic, cultural și artistic în perioada de după 1486.

³ Iulian MARINESCU, *Bogdan III cel Orb (1504-1517)*, Ed. Fundația Regele Carol I, București, 1910, p. 7.

⁴ Ștefan GOROVEI, Maria-Magdalena SZÉKELY, *O istorie a lui Ștefan cel Mare*, Ed. Sfânta Mănăstire Putna, Putna, 2005, pp. 236-237.

⁵ Radu ROSETTI, „Despre unele precizări recente a locurilor bătăliilor de la Doljești, Vaslui și Șcheia”, în: *Academia Română. Memoriile Secțiunii Istorice (ARMSI)*, XV (1934), pp. 8-9.

Cea mai elocventă dovadă o reprezintă construcția monumentalei biserici de la Mănăstirea Neamț, acolo unde înaintașii voievodului – Petru I Mușat și Alexandru cel Bun, bunicul său – mai ridicaseră două locașuri de cult. Biserica „Înălțarea Domnului” confirmă intrarea arhitecturii locale în maturitate, realizarea îmbinării stilului bizantin cu stilul gotic, într-o sinteză strălucită ce avea să capete și nume propriu – „stilul epocii lui Ștefan cel Mare”. Biserica de la Neamț concentrează așadar toate elementele folosite până atunci la ridicarea celorlalte ctitorii ștefaniene⁶. Providențial, sfântul ei ctitor a așezat-o sub protejuria „Înălțării cu trupul la cer a Mântuitorului Hristos”, dorindu-i astfel un rol înălțător în viața Bisericii și a credincioșilor din Moldova și nu numai; sfințirea s-a făcut la 14 noiembrie 1497, după cum stă scris în pisania sfântului locaș.

Centru de spiritualitate și cultură românească, Mănăstirea Neamț rămâne profund legată de istoria neamului nostru, beneficiind, de-a lungul veacurilor, de purtarea de grijă a generoșilor voievozi, dregători și boieri, a ierarhilor luminați, a stareților harnici, a râvnitorilor călugări, dar și din partea multor generații de credincioși. Așa a trecut prin talazurile atâtor secole cu mari provocări și potrivnicii, ajungând la ceasul marelui jubileu, 500 de ani de la târnosire, sărbătoare organizată de Mitropolia Moldovei și Bucovinei, în colaborare cu Ministerul Culturii și Comisia Națională Română pentru monumente UNESCO, în zilele de 11-12 octombrie 1997.

La mărețele solemnități, gazda, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, a invitat înalte personalități din lumea ortodoxă: Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, vrednicul de pomenire Teoctist Arăpașu, Patriarhul de atunci al României, alături de numeroși ierarhi din țară și din străinătate, dintre care menționăm: Înaltpreasfințitul Părinte Kalinocs de Litra, Înaltpreasfințitul

⁶ Prof. Constantin TOMESCU, *Scurtă povestire istorică despre Mănăstirea Neamțu*, Ed. Mănăstirea Neamț, 1942, p. 18.

Părinte Iacobos de Mitilene, Înaltpreasfințitul Părinte Alexandru de Mandinias, Înaltpreasfințitul Părinte Hrisostomos de Zakintos, Înaltpreasfințitul Părinte Ieronim de Tiva și Levadias, actualul Întâistătător al Bisericii din Grecia. Ca delegat al Mitropolitului Vladimir de Kiev a venit Preasfințitul Părinte Augustin. Din Sinodul Bisericii noastre Ortodoxe au fost prezenți: Înaltpreasfințitul Părinte Nestor al Olteniei, Înaltpreasfințitul Părinte Petru al Basarabiei, Înaltpreasfințitul Părinte Bartolomeu al Clujului, Înaltpreasfințitul Părinte Pimen al Sucevei și Rădăuților, Preasfințitul Părinte Epifanie al Buzăului; Preasfințitul Părinte Eftimie al Romanului; Preasfințitul Părinte Ioachim al Hușilor; Preasfințitul Părinte Timotei al Aradului și Hălmeagului; Preasfințitul Părinte Laurențiu al Caransebeșului; Preasfințitul Părinte Gherasim Putneanul și Înaltpreasfințitul Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, pe atunci Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor⁷.

Ca martor ocular al istoricei sărbători, îmi aduc aminte de atmosfera înălțătoare ce domina toată mănăstirea, pregătită ca o mireasă pentru momentul comemorativ. Anterior, s-au efectuat ample lucrări de restaurare și recondiționare, dintre care amintim: pictura interioară, din epoca ștefaniană, a fost curățată și restaurată; s-au făcut reparații la ansamblul mănăstiresc, curtea interioară fiind reamenajată, cerdacurile din stejar masiv reparate și revopsite, învelitoarea veche de pe întreaga suprafață a patruleterului clădirilor ce înconjoară biserica ștefaniană a fost înlocuită cu tablă de cupru, Ministerul Culturii suportând în întregime costul uriașei lucrări.

Solemnitățile sărbătorii au început în seara zilei de 11 octombrie, când toate delegațiile Bisericilor Ortodoxe surori au fost primite la Mănăstirea Neamț, curtea bisericii devenind neîncăpătoare pentru miile de credincioși dornici să se alătore momentelor festive. Ierarhii oaspeți au intrat apoi în biserica ctitorită de Sf. Ștefan

⁷ Mihai DOROȘINCĂ, „Mănăstirea Neamț, 500 de ani de la sfințire. Aniversare mondială UNESCO”, în: *Candela Moldovei*, 10-11/1997, p. 6.

cel Mare, unde s-a săvârșit slujba de Te Deum în cinstea invitațiilor. La sfârșit, Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, a rostit un emoționant cuvânt de mulțumire pentru căldura cu care a fost întâmpinat în Moldova⁸.

Ziua de duminică, 12 octombrie, au marcat-o evenimente deosebite: dimineață s-a sfințit biserica purtând hramul „Sfântul Ioan Iacob de la Neamț”, construită în incinta Seminarului Teologic Ortodox „Veniamin Costachi” de la Mănăstirea Neamț. După aceasta, impresionanta delegație de arhieri și preoți, în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Constantinopolului, a mers în procesiune până în curtea Mănăstirii Neamț, unde, pe un podium special amenajat, s-a săvârșit Dumnezeiasca Liturghie. La finalul slujbei au vorbit poporul ce a umplut până la refuz curtea interioară a mănăstirii Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I și Patriarhul Teoctist Arăpașu. Dintre oficialitățile prezente au luat cuvântul domnul Victor Ciorbea, Prim-ministrul României, domnul Ion Caramitru, Ministrul Culturii, și domnul Ioan Hăulică, Ambasadorul României la UNESCO.

În calitate de gazdă, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Întâistătător al scaunului mitropolitan de la Iași, a mulțumit înalțelor oficialități eclesiastice și politice prezente, dar și poporului dreptcredincios. În primul rând a adresat cuvânt de recunoștință lui Dumnezeu, Care a binecuvântat acest moment aniversar deosebit, iar apoi a îndreptat gând de recunoștință către Sanctitatea Sa Bartolomeu, mulțumindu-i pentru dragostea arătată Bisericii Ortodoxe Române și poporului nostru dreptcredincios. În continuare, chiriarhul moldav s-a adresat Părintelui Patriarh Teoctist, numindu-l „Fiu al Moldovei”, mulțumindu-i pentru dragostea arătată Moldovei, dar și României întregi. Ierarhul a subliniat un aspect cu totul deosebit: Părintele Patriarh Teoctist, pe când învăța la Seminarul nemțean, în tinerețile sale, l-a cunoscut pe Sf. Ioan

⁸ M. DOROȘINCĂ, „Mănăstirea Neamț, 500 de ani de la sfințire. Aniversare mondială UNESCO”, p. 7.

Iacob, călugăr cu metania în străvechea chinovie a Neamțului, și iată că, după aproape șapte decenii, participa la sfințirea primei biserici de pe pământ românesc închinată sfântului nostru nemțean⁹.

În după-amiaza aceleiași luminoase zile, înalții oaspeți sosiți la Mănăstirea Neamț au asistat la un program artistic organizat de UNESCO pe o scenă amenajată în fața Seminarului Teologic. Au performat mai mulți artiști de marcă din spațiul românesc, dintre care amintim: Sofia Vicoveanca, tenorul Octavian Naghiu și alții. Un program special a susținut renumitul cor de cameră Madrigal, condus pe atunci de maestrul Marin Constantin.

Spre seară, impresionantul sobor de ierarhi s-a deplasat la Sihăstria, unde a fost sfințită biserica închinată Sf. Teodora de la Sihla, de față fiind mulțime de popor, iubitor al Sfintei noastre românce, originare chiar din comuna Vânători-Neamț¹⁰.

În dimineața următoare, luni, 13 octombrie, delegația de ierarhi prezentă la Neamț a inaugurat Muzeul „Cuviosul Paisie de la Neamț, trăitor și traducător al *Filocaliei*”. Starețul de atunci al lavrei nemțene, părintele arhimandrit Irineu Cheorbeja, a mulțumit ierarhilor prezenți, oferindu-le tuturor daruri simbolice, care să le amintească de aniversarea luminoasă de la Mănăstirea Neamț. În seara aceleiași zile delegația a ajuns la Iași, unde, înaintea solemnităților prilejuite de hramul Sf. Precuvioase Parascheva, Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, a primit, într-un cadru festiv, titlul de „Doctor honoris causa” al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași¹¹.

⁹ *** , *Cronica Episcopiei Hușilor*, III (1997), p. 401.

¹⁰ Arhid. Ioan IVAN, „Cinci sute de ani de la sfințirea bisericii Înălțarea Domnului din Mănăstirea Neamț”, în *** , *Părintele Ioan Ivan de la Neamț, un arhidiacon erudit și un profesor evlavios*, vol. 1, Ed. Basilica, București, 2009, p. 104.

¹¹ Cornel ENACHE, „Vizitele Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I în România”, în: *Ziarul Lumina*, 26 noiembrie 2018, p. 6.

Așa au fost sărbătoriți cei 500 de ani de la târnosirea bisericii ștefaniene de la Mănăstirea Neamț, jubileu reflectat nu doar în tânăra presă religioasă, care abia în acei ani începuse a se înfripa, ci și în presa laică, unde s-au acordat spații largi evenimentelor însemnate petrecute cu prilejul împlinirii a cinci secole de la sfințirea ctitoriei Sf. Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Neamț.

Acest moment sărbătoresc, dincolo de măreția liturgică, a reunit, după mulți ani, cele trei mari ramuri ale Ortodoxiei universale în unitatea sacramentală: Biserica greacă, Biserica slavă și Biserica românească, îndemnându-ne pe noi, cei de astăzi, dar și viitorimea, să ne ostenim pentru dreapta credință în duh de comuniune, coresponsabilitate și colaborare între Biserici și popoare, arătând, prin aceasta, că Evanghelia Mântuitorul Hristos ne este tuturor cale, adevăr și viață.

Summary: *The celebration of 500 years since the consecration of the 'sister' of the Monastery 'Sfântul Ioan' from Suceava, the Church of the Neamt Monastery*

The 500th anniversary of the consecration of the church dedicated to the Holy Great Martyr George, of the "Sf. Ioan cel Nou" from Suceava Monastery, the current Archbishop's Cathedral, gives us the blessed opportunity to remind ourselves of a similar event that happened a quarter of century ago, in the year 1997, namely the completion of five centuries since the consecration of the church from the Neamț Monastery, older sister of the famous Bucovina church. I named the church from Neamț as the sister of the one from Suceava, because its first founder, Bogdan III, according to all probabilities, was a witness to the consecration of the one from Neamț, wanting to build a house for the Lord, in the seat fortress, in Suceava.

The context of the building of the great church in Neamț by the Pious Ștefan must be linked to the last great battle of his reign with the Ottomans, from March 6, 1486, which took place in Șcheia on Siret. In 1487, through a peace treaty favourable to both parties, the construction of the monumental church at Neamț Monastery began where Ștefan predecessors had built two churches: Petru I Musat and Alexandru cel Bun, his grandfather. The church confirms the entry of local architecture into maturity, the achievement of the fusion of the Byzantine style with the Gothic style, in a brilliant synthesis that would get its own name - „the style of the era of Ștefan the Great”. The church in Neamț was consecrated on November 14, 1497,

as it is written in the scriptures of the holy place. Center of Romanian spirituality and culture, Neamț Monastery reaching the hour of the great jubilee, 500 years since the death of His Beatitude, Father Patriarch Daniel, then Metropolitan of Moldova and Bucovina, invited high personalities from the Orthodox world: His Holiness, Bartholomew I, the Ecumenical Patriarch of Constantinople, the worthy of remembrance Teoctist Arăpașu, the then Patriarch of Romania, together with many hierarchs from the country and abroad, among whom we mention: IPS Kalinocs de Litra, IPS Iacobos of Mytilene, IPS Alexandru of Mandinias, IPS Hrisostomos of Zakintos, IPS Ieronim of Tiva and Levadias, the present Primate of the Church in Greece. Delegate of Metropolitan Vladimir of Kyiv was present P.S. Augustine. From the Synod of our Orthodox Church were present: IPS Nestor, from Oltenia; IPS Petru of Bessarabia; IPS Bartolomeu of Cluj; IPS Pimen of Suceva and Radauti; PS Epiphany of Ruzăului; PS Eftimie of Roman; PS Joachim of the Husi, PS Timotei of Arad and Hălmagiului; PS Laurentiu of Caransebeș; PS Gherasim Putneanul and IPS Calinic, Archbishop of Suceava and Rădăușii, then Vicar Bishop of the Archdiocese of Iasi. The festivities of the holiday began in the evening of October 11 and the next day, Sunday, October 12, was marked by special events: in the morning the church dedicated to Saint John Jacob from Neamț, built in the premises of the „Veniamin Costachi” Orthodox Theological Seminary, was consecrated ” from the Neamț Monastery. At the end of the service, Ecumenical Patriarch Bartholomew I and Patriarch Teoctist Arăpașu spoke to the people who filled the inner courtyard of the monastery to the brim. Among the officials present, Mr. Victor Ciorbea, the Prime Minister of Romania, Mr. Ion Caramitru, the Minister of Culture and Mr. Ioan Hăulică, the Romanian Ambassador to UNESCO, spoke. This is how the 500th anniversary of the founding of the Stefanian church at Neamț Monastery was celebrated, a jubilee reflected not only in the young religious press, which had only started to grow in those years, but also in the secular media, which gave wide spaces to the events held on the occasion of the five centuries since the consecration of the foundation of the Good-Faithful Stephen the Great and Saint of the Neamț Monastery.

